

Voedselbossen in Pijnacker-Nootdorp

De voedselbosrevolutie heeft ook onze gemeente bereikt. Recent zijn drie nieuwe initiatieven ontwikkeld. Het doel van de initiatiefnemers is een andere manier van voedselproductie, zonder verarming van de bodem, het gebruik van pesticiden en grootschalig waterverbruik. Dit komt de biodiversiteit ten goede. Ook vanuit de reguliere landbouw is belangstelling en wordt er geëxperimenteerd met verschillende mengvormen.

Een goed voedselbos is een vitaal ecosysteem in balans, waardoor geen kunstmest of bestrijdingsmiddelen nodig zijn. Er wordt in verschillende lagen geplant: grote notenbomen, kleinere bomen zoals fruitbomen, bessenstruiken, kruiden, bodembedekkers, wortelgewassen en klimmers. Verschillende soorten kunnen elkaar ondersteunen en versterken, ook ondergronds. Grote bomen geven bijvoorbeeld schaduw, steun aan klimmers en bieden bescherming tegen de wind.

Niet alles hoeft voedsel te produceren. Zo haalt smeerwortel allerlei mineralen uit de grond die andere

doelstelling van het moerasbos is juist het versterken van de veenbodem, het verbeteren van de waterkwaliteit en het verhogen van de biodiversiteit.

Bij de grondwerkzaamheden zijn drie niveaus op het areaal aangebracht. Rechte sloten met brede oevers vormen het natte deel. Daartussen liggen de wat hoger gelegen drogere ruggen. Helene heeft ervoor gekozen om de aanplant in fases te verdelen over drie jaar. Zo wordt het afbreukrisico verkleind en kunnen plannen zo nodig worden bijgesteld. Elke grond is tenslotte anders en dus moet je ervaren hoe gewassen het er gaan doen. Om de waterstand hoger te krijgen dan de ontwaterde omliggende weilanden, zijn enkele dammetjes gemaakt en regelen pompen de gewenste waterstand.

We kijken uit over het perceel waar de niveaus duidelijk zichtbaar zijn. De eerste beplanting staat er in, zoals een windhaag van wilde gagel rondom het gehele perceel. Deze struik versterkt de structuur van het veen. Met hulp van vrijwilligers, die veelal uit de buurt komen, zullen nieuwe aanplantrondes volgen. Kenmerkende groeiers op het natte deel zijn lisdodde, kalmoes en witte waterkers. Van de lisdodde is ongeveer alles eetbaar of bruikbaar als vezel. Op de drogere rug komen fruitbomen, bessenstruiken en kruiden.

planten kunnen gebruiken en trekt hij veel bestuivers. Afgestorven blad en dode beestjes worden door wormen, schimmels en bacteriën in de bodem omgezet in voedingsstoffen voor de planten. De gevarieerdheid van het voedselbos zorgt dat plagen minder kans krijgen zich te verspreiden. Een voldoende groot bos kan na enkele jaren rendabel worden. Er wordt gekozen voor veel inheemse vegetatie, maar dat is geen doel op zich. Ondanks dat, overstijgt de biodiversiteit van een volgroeid voedselbos dat van een regulier bos.

Het Voedselmoeras

Achter de biologische boerderij Gravensteyn aan de Oude Leedeweg wordt een voedselmoeras van een hectare gerealiseerd. Ik spreek af met initiatiefnemer en beheerder Helene Marcus. Vorig jaar startte zij dit project na haar opleiding Permacultuur en vijf jaar leerervaring in het pilotproject Voedselmoeras Zuiderpark in Den Haag. Financiering kwam van Rotterdam de Boer Op, Wij.land en de provincie Zuid-Holland. Een voedselmoeras is een natte teelt in een veenweidegebied. Bij de traditionele landbouw verliest de veengrond door ontwatering zijn gunstige eigenschappen en komen veel broeikasgassen vrij. De

Heleen heeft een microfoon geplaatst die via wifi verbonden is met de app Luistervink. De microfoon detecteert vogelgeluiden die door de app worden herkend. Zo kunnen ze monitoren of het aantal en soorten vogels gaat toenemen gedurende de komende jaren dat het moerasbos zich ontwikkelt. Kijk en luister mee via <https://luistervink.nl/locations/voedselmoeras/live/>

Voedselbos Werfenerf

Anneke Wieman heeft met haar partner Rob en hulp van vrijwilligers sinds 2024 hun weiland van 0,5 hectare achter hun huis aan de Nieuwkoopseweg getransformeerd naar een voedselbos. Voor de nodige kennis heeft zij de cursus Voedsel uit het bos gevolgd en een cursus ontwerpen. Hun eigen grond heeft van oudsher al een agrarische bestemming en dus konden ze meteen aan de slag. Anneke maakte een ontwerp waarmee het voedselbos gefaseerd tot leven zou kunnen komen.

Er is al veel werk verzet, de contouren zijn goed te zien. Samen met Anneke kijk ik over de weide waar steeds meer gras plaats heeft gemaakt voor windhagen, een poel, een kruidencirkel, slingerende bomenrijen en een bessencirkel. Bij de ingang is er ruimte voor een moestuin en er is een plek om gezellig te kunnen zitten na gedane arbeid.

Een brede oever loopt af naar de bestaande sloot. Een poel verbonden met de sloot dient voor afwatering in natte tijden en zal naar verwachting al snel door padden, kikkers en ander waterleven ontdekt worden. Deze natte biotopen krijgen een vegetatie die zich daar thuis voelt. De grond afkomstig uit de poel vormt een verhoging waarop bomen geplant zijn die juist liever geen natte voeten krijgen, zoals de walnoot.

De bessencirkel ziet er veelbelovend uit met een grote diversiteit aan fruitsoorten. De kruidencirkel is opgebouwd in verschillende hoogtes en de stenige opbouw biedt weer nestel- en schuilplaatsen voor kleine diertjes. De vrijwilligers komen hier graag om in en met de natuur bezig te zijn. Dat is precies wat Anneke voor ogen had, een fijne plek om te delen. En dat is het, de locatie is prachtig en heel rustgevend.

Het terrein is niet vrij toegankelijk maar er zullen wel rondleidingen komen. En misschien samenwerking met een restaurant of zorgboerderij en proeverijen...mogelijkheden om over te dromen. En Anneke vindt het op termijn een mooie nalatenschap aan de natuur en de maatschappij.

Voedselbos GROEI

Zelf ben ik verbonden als vrijwilliger aan voedselbos GROEI. Wij zijn ook al twee jaar aan het pionieren. Een kernteam, met Ceciel Termorshuizen als aanjager, ontwikkelde de eerste plannen en er volgde een zoektocht naar een geschikte locatie. Een aanvankelijke samenwerking met Staatsbosbeheer strandde helaas. Daarna kwam het stuk grond van 0,2 hectare naast zorgkwekerij Bloei in beeld. De locatie en samenwerking met Bloei biedt andere mogelijkheden en nieuwe kansen. Op dit wat kleinere perceel kunnen we toch laten zien hoe een andere vorm van voedselproductie mogelijk is en dat dit zelfs op kleine schaal al veel voordelen voor de biodiversiteit en de bodem kan opleveren. Bezoekers van zorgkwekerij Bloei passeren ons voedselbos en we hopen hun nieuwsgierigheid te wekken om te kunnen vertellen over het principe, de mogelijkheden en de voordelen van een voedselbos voor mens, dier en milieu. En misschien kunnen we mensen inspireren om anders naar hun eigen tuin en de bodem te gaan kijken. Educatie is een van onze doelstellingen. Daarnaast heeft het ook een sociale functie, een plek waar vrijwilligers elkaar kunnen ontmoeten, samenwerken en oogsten.

Er komen bomen, struiken en onderbegroeiing waarvan het fruit, de bladeren, de bloemen of de stengels eetbaar of bruikbaar zijn. De eerste haag met appelbes, olijfwilg, zomerlinde, meidoorn en hondsroos is inmiddels geplant. Voor nu ligt de grond te rusten tot het najaar. De gestrooide compost en groenbemester doen hun werk en de bodem krijgt de kans om te herstellen. Wat je óók leert van een voedselbos geduld hebben. De toegezegde subsidie van de provincie Zuid-Holland verviel helaas, die kennen ze alleen toe aan voedselbossen van 0,5 ha of groter. Dat heeft te maken met de verwachting dat vanaf die grootte een voedselbos pas echt zelfregenererend kan worden. De ondernemers van ons buitengebied West zegden echter een genereus startkapitaal toe zodat onze plannen toch van de grond kunnen komen. Zij onderschrijven hiermee het belang van biodiversiteit en het vergroten van kennis over voedsel bij de inwoners van onze gemeente.

Tekst en foto: Helma Wubben